
Михайлюк О. В.

Кафедра документознавства та інформаційної діяльності, Український державний університет науки і технологій, (м. Дніпро, Україна)

Вершина В. А.

Кафедра філософії, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, (м. Дніпро, Україна)

КНИГА ТА БІБЛІОТЕКА В РЕАЛІЯХ КЛІП-КУЛЬТУРИ

Проаналізовано соціокультурні наслідки розвитку інформаційних технологій. Розглянуто проблеми місця книги у «постгутенбергівську епоху», ролі бібліотеки в сучасній культурі.

Ключові слова: інформаційне суспільство; кліп-культура; книга; бібліотека

Mykhailiuk O. V.

Department of Document Studies and Information Activities, Ukrainian State University of Science and Technology (Dnipro, Ukraine)

Vershyna V. A.

Department of Philosophy, Oles Honchar Dnipro National University (Dnipro, Ukraine)

BOOK AND LIBRARY IN THE REALITIES OF CLIP CULTURE

The socio-cultural consequences of the development of information technologies are analyzed. Considered the problem of the book's place in the "post-Gutenberg era", the role of the library in Modern Culture.

Keywords: information society; clip culture; book; library

Становлення інформаційного суспільства більшістю дослідників трактується як становлення нової культурно-цивілізаційної реальності. Втім, говорячи про феномен інформаційного суспільства, ми маємо справу більшою мірою з умоглядною концепцією або ідеологемою.

Інформаційні технології розглядаються як системоутворююча складова сучасної цивілізації та причина її глобальних трансформацій. Та технології, засоби масової інформації та комунікації – це лише інструмент, який дозволяє зробити обмін інформацією більш зручним і швидким. Розвиток технологій не породжує, а загострює та посилює ті протиріччя та проблеми, які реально існують у культурі.

В світі склалась ситуація, коли інформаційні потоки перевищують можливості людства по їх ефективному використанню. Надлишок інформації призводить до того, що людство стикається з масою когнітивних та психологічних проблем. Говорять про «антропологічну кризу», або, навпаки, «антропологічний поворот» в сучасній культурі.

Але так, чи інакше, відбуваються зміни в людській свідомості й способах мислення, модифікації самого принципу людського світосприйняття.

Згідно з теорією цивілізації Маклюена, на сучасному етапі свого розвитку суспільство трансформується в е-суспільство або глобальне село. Розвиток електронних засобів комунікації повертає людське мислення до дотекстової ери, де лінійна послідовність знаків перестає служити культурною основою.

В ужиток входить поняття «кліп-культура». На феномен кліпової культури вперше звернув увагу А. Тоффлер, який розглядав це поняття як складову загальної інформаційної культури. Тоффлер ввів термін «blip», тобто мозаїчне сприйняття світу, яке виникає з аудіовізуальної електронної інформації. Як відповідь на збільшення кількості інформації виникає кліпове мислення. Збільшення обсягу інформації при обмеженні часу на роз'яснення та усвідомлення проблеми призводить до мозаїчного сприйняття інформації. Таке сприйняття відбиває суть масової культури. Людина вже не читає повні тексти, свідомість орієнтована на прискорене отримання інформації. Формується фрагментоване мислення, що не охоплює процес в цілому. Це, зокрема, призводить до поверхневості сприйняття та розуміння, до втрати стійкості та глибини знань.

Глобальна інформатизація змінює розумову діяльність людини. Вплив Інтернету позначається на процесі інтерпретації інформації. Ілюзорна можливість отримання готової відповіді на будь-яке питання знижує інтерес та здатність до самостійної мисленнєвої діяльності. Ерудиція стає свого роду архаїчним пережитком. Власне мислення замінює мережева пошукова система. Аналітичне мислення, спрямоване на розуміння, на досягнення смислів, витісняється кліповим мисленням, здатним до оперування великими обсягами інформації, але без відповідного їй розуміння, досягнення смислів. Відбувається, якщо можна сказати, «інтелектуальне спрощення» людини.

Сучасний стан інформаційного простору отримав в літературі назву «постправда». Людина в умовах інформаційної перенасиченості та суперечливості інформаційного контенту перебуває під постійним інформаційним тиском з різноманітних джерел інформації. На цьому тлі зростає недовіра до інформації. З одного боку, спостерігається масова недовіра до усіх засобів та джерел інформації, з іншого ж – можливість обрання для себе найзручнішого варіанту «правди» як опори для власного світогляду.

Мова екранної культури – це мова яскравих образів, які легко сприймаються і не мають особливо глибокого змісту, що не передбачає аналітичного мислення та розуміння. Носій кліпового мислення важко сприймає графічний текст, який для засвоєння необхідно

читати, тому що у нього слабо розвинене книжкове мислення, що передбачає певний ступінь напруги уваги та розуму.

З кінця XX ст. постала проблема функціональної неграмотності. Виникнення функціональної неграмотності у західних країнах співпало з першими відчутними кроками переходу в інформаційне суспільство. Причини функціональної неграмотності пов'язані зі збільшенням інформаційних потоків, що линули на людину. Функціональна неграмотність набула широких розмахів. Якщо раніше ставилася завдання боротьби з функціональною неграмотністю, то сьогодні ведуться пошуки шляхів взаємодії з нею.

Епоха модерну співпадає з епохою Гуттенберга. Основи модерну було закладено друкарством. Модерн – це не лише гуманізм, раціоналізм і наука, модерн – це ще й масова культура, яка прийшла на зміну народній. Початок масової культури поклала книга. А масова культура, яку багато хто розглядає як кінець епохи Гуттенберга, робить акцент, воскрешає візуальне, образне сприйняття, призводить до занепаду культури читання та книги як культурного феномена. Перед суспільством постала реальна перспектива «дивного нового світу», описаного О. Хакслі.

Дослідники констатують падіння інтересу населення до книг та читання. Втрачаються навички читання в суспільстві, падає престиж бібліотеки.

У. Еко ще в 90-і рр. XX ст. писав, що середні віки вже розпочалися. На його думку, модель Середніх віків допоможе нам зрозуміти те, що відбувається в наші дні. Теза Маклюєна про «глобальне село» в принципі узгоджується з цим твердженням. «Постдрукарський» чи навіть «постписьмовий» стан сучасної культури закономірно набуває спільних рис із догуттенбергівською ерою.

Варто підкреслити, що особливу роль у збереженні та розвитку культури в часи Середньовіччя відіграли бібліотеки. Тут згадується виведений У. Еко образ сліпого бібліотекаря Хорхе Бургоського, котрий ретельно зберігав (і оберігав) цінну книгу, хоча й вважав її шкідливою та небезпечною.

Книга була елітарним атрибутом інтелектуалів і, схоже, нині має тенденцію повернутися до цієї ніші. Бібліотеки зараз не можуть розраховувати на масового споживача – більшість буде задовольнятися гуглом та вікіпедією. Натомість бібліотеки намагаються заповнити прогалину функціями, їм від початку не притаманними (HUB-простір, коворкінг тощо). Сьогодні, коли проблема полягає не стільки в пошуку інформації, а в її відсіюванні, фільтрації. Бібліотека має зосередитися на своїй основній функції – функції інформаційного посередництва.